

Det är nödvändigt att vara förbannad

De ofta intensiva och blodiga konflikterna mellan arbete och kapital i USA har stundvis lett till överoptimistiska förhoppningar om landets revolutionära potential. Marx, Engels, Trotskij och Lenin trodde alla att "objektiva lagar" om den historiska utvecklingen till slut skulle svepa proletariatet till makten. Episoderna som givit upphov till denna optimism har varit många: den mest kända för samtiden är antagligen den stora depression som följde av kraschen 1929. Dock ledde den enbart, enligt historikern Mike Davis, till en alltmer konsoliderad kapitalistisk hegemoni: "De miljoner unga arbetare som vaknade upp i och med kampen för industriell facklig sammanslutning blev [...] mobiliserade som stöttrupper för en pseudo-aristokratisk politiker vars uttryckta ambition var att 'rädda den amerikanska kapitalismen'". Den "pseudo-aristokrat" som Davis syftar på var naturligtvis Roosevelt, som med sin *New Deal* lade grunden för den till dags dato mest progressiva – och stabila – perioden i den amerikanska kapitalismens historia.

USA:s arbetarklass, och det är Davis poäng, måste förstås utgående från dess kollektiva, historiska upplevelser av stora förluster, som dock inspirerat till nya försök till organisering. Varje generation av vänsteraktiva har sin egen formativa upplevelse som går att begripa utgående från detta. En handfull avgörande historiska ögonblick åskådliggör tesen, och av dem är den heta sommaren år 1877 ett som kan hjälpa oss placera de aktuella kamperna i ett historiskt perspektiv. Den urbana arbetarklassen, som den sommaren trängdes i städernas smutsiga källarvåningar utan tillgång till rent vatten, började nämligen då få nog av exploateringen. I Philadel-

phia, till exempel, tvingades gemene man för att få dricksvatten ty sig till floden Delaware dit över 49 miljoner liter avloppsvatten årligen läts rinna, med dödliga sjukdomar och infektioner som följd. I Baltimore, där avloppsvattnet också strömmade på gatorna, dog 139 spädbarn bara den första veckan i juli den sommaren. Misären var inte ny, men det året blev ilskan för stor för att kunna hållas under lock.

Klassmotsättningarna hade stadigt ökat sedan finanskrisen år 1873, och blossade nu för första gången upp i en nationell konflikt. Året 1877 var betydelsefullt också för att det var då nord- och sydstaterna ingick en kompromiss som innebar att de vita härskarna i syd, som inlett en massiv terror mot den svarta befolkningen efter inbördeskriget, fick fortsätta diskriminera. Sydstaterna integrerades därmed i det kapitalistiska projekt som under kommande decennier skulle skapa fler innovationer och större rikedomar än mänskligheten någonsin skådat. Men arbetarna, som utförde det tyngsta arbetet, levde naturligtvis i usla förhållanden. *From rags to riches* var för det mesta en myt. I själva verket var det Astors, Rockefellers och Vanderbilts som för varje kris blev rikare, medan småföretagare och arbetare ruinerades. Så skedde gång på gång, kris efter kris. *And so it goes.*

Året 1877 fick järnvägsarbetarna dock nog efter att lönerna drastiskt sänktes. De inledde en massiv strejk som till slut krossades av staten och kapitalet. Trots att lönesänkningarna genomdrevs sådde händelserna fröet till en mer organiserad arbetarrörelse samt en mer effektiv politisk organisering mot republikan- och demokratpartierna, som redan då främst kontrollerades av en förmögen, vit elit.

En av de ledande gestalterna för rörelsen hette Eugene V. Debs, som motsatt sig 1877 års strejker, men därefter konverterat till socialism och som kom att leda följande stora strejkvåg år 1894. Inte heller den ledde till radikala reformer, och återigen fick arbetarklassen se sig besegrad.

Men Debs exempel fortsätter inspirera, och han är också förebild för en samtida radikal amerikan som ställt sig på tvären och valt att konfrontera stor-kapitalet och de etablerade partierna. Bernie Sanders, som i vår gav ut boken *It's OK to Be Angry About Capitalism*, är dock mer moderat än sin förebild. Efter ett strongly försök att knipa demokratpartiets nominering, bara för att till slut tvingas kapitulera mot ett enat partietablissemang, stödde Sanders till slut entusiastiskt Joe Biden i valet till USA:s 46:e president. En orsak till detta, vilket veteranpolitikern redogör utförligt för i sin nya bok, var rädslan för att Donald Trump och hans uppbackare skulle vara redo att sätta punkt för den amerikanska demokratin. En annan var att Sanders ville använda sitt starka stöd för att få ett inflytande på Bidens ekonomisk-politiska agenda. De här två spåren hänger ihop: att den förmögne antidemokraten Trump vinner folkligt stöd är till en stor del en konsekvens av den ökande ojämlikheten i USA, hävdar Sanders. Tre exempel – om upploppet vid Kapitolium inte är nog för att övertyga en om Sanders resonemang – pekar på att han har rätt. Ett är Thomas Pikettys forskning, som bland annat visar att inkomstskillnaderna sedan 1970-talet stigit till samma skyhöga nivåer som på 1930-talet. Ett annat exempel är att efter att Trump trädde in på scenen har en allt större del av det republikanska partiets medlemmar icke-akademisk bakgrund, vilket vittnar om att extremhögern ter sig som ett attraktivt alternativ för arbetarna. Följaktligen har både Donald Trump och Joe Biden varit noga med att försöka visa sitt stöd för de aktuella strejkande inom bilindustrin. I Trumps fall bygger detta dock på motsägelsefull populism. Listan på åtgärder som försvagade arbetstagarnas position i förhållande till storbolagen under Trumps period som president är lång, och i fråga om den aktuella strejken har Trump de facto även använt tillfället till att attackera ledarskapet för fackförbunden och uppmanat löntagarna att inte betala medlemsavgifter till facken. Biden är helt klart mer sympa-

tiskt inställd till arbetarna även om han inte vill att investeringar i elbilsindustrin binds till garantier för att skydda arbetstagare inom industrin – vilket de av Trump kritiserade fackledarna krävt.

En tredje orsak till oro är att 58 procent av invånarna i USA, enligt en undersökning gjord av Pew Research, är missnöjda med hur demokratin i landet fungerar. Siffran är 33 procent i Kanada och 39 procent i Storbritannien, två jämförbara anglosaxiska liberala stater. Det är alltså högern som i högre grad paradoxalt radikaliserats trots sina framgångar, medan vänstern, som fått ge med sig flera gånger, inte minst sedan Ronald Reagan och den nya högern gick till kamp mot *New Deal*-politiken, ter sig moderat.

Vad som skett, och här citerar Sanders The Economic Policy Institute, en obunden tankesmedja, är att vinsterna av den ökade produktiviteten inte tillfallit löntagarna utan storföretagen. Mellan år 1979 och 2020 ökade produktiviteten med i genomsnitt 61,8 procent, medan lönerna ökade med 17 procent. Detta alltså i kontrast till efterkrigstiden, då dessa utvecklades parallellt. Vad som skedde efter det var först och främst att en högre arbetslöshet tolererades för att hålla nere inflationen. För det andra höjdes de federala minimilönerna mer sällan eller inte alls, och för det tredje ökade fientligheten mot fackföreningsaktivitet från arbetsgivarna medan arbets-skyddslagstiftningen stampade på stället. Därtill sänktes höginkomsttagarnas skatter medan arbets- och finansmarknaden avreglerades. Här kan man tillägga att den privata konsumtionen i stället hållits i gång genom att tillåta stora ökningar i den privata skuldsättningen. Priset för denna politik kan mätas bland annat i ökad ohälsa och i dödsfall. Det finns alltså ingen teleologisk automatik i att samhället "blir bättre", utan det är politiska beslut som krävs för att den teknologiska utvecklingen ska leda till bättre levnadsförhållanden för alla, inte bara de få.

Med tanke på allt detta är det alltså inte konstigt att Sanders i sin bok lyfter fram Roosevelts inkomstutjämnande välfärdsreformer som inspiration för en lösning på problemen. Och han har rätt i att vänstern för att bli framgångsrik framför allt måste ta fasta på de ekonomiska fundament som samhället bygger på. En större poäng, som reflekteras i bokens titel, är att inte acceptera tingens tillstånd. Sanders

menar att Roosevelt-åren visar att reformism är ett alternativ, men att den reformismen inte föds av sig själv. För det krävs organisering, ledarskap och framtidstro. I en tid när politiker som nått en viss nivå gärna kastar in handduken och glider över till mer lukrativa uppdrag är 81-åriga Sanders ett uppiggande exempel. Han påminner oss nämligen om

att genomdrivande av samhällelig förändring är ett långsiktigt arbete som kräver uthållighet.

JOHAN EKMAN

Mike Davis: *Prisoners of the American Dream*. 1986.

Bernie Sanders: *It's OK to Be Angry About Capitalism*.

Allen Lane, 2023. 293 s.